

L'imperi de la catarsi

FRANCESC CANOSA FARRAN

L'amenaça de la torre. Com Al-Qaida va preparar l'11-S

Lawrence Wright

Mina

610 pàgines. 25 euros

Comencem pel final. En tancar aquest llibre un es torna a preguntar per què gairebé no existeixen obres així al nostre país. Amb el cabàs de tragèdies que hem viscut —que vivim— no sabem donar-los-hi resposta. En canvi, els nord-americans, com a bons guionistes de l'existència, saben que la tragèdia és l'inici, però el final sempre ha de ser una catarsi. *L'amenaça de la torre* (guardonat amb el Pulitzer i d'altres premis) torna a demostrar l'exquisidesa dels nord-americans per explicar històries, per explicar la història, i, en aquest cas, per donar el tomb al mitjà de la realitat, que és una tècnica psicoanalítica molt casolana, però terriblement efectiva per la vida diària, que és la que ens té clavats a terra.

Com a lluminós articulista del *The New Yorker*, com a acolorit guionista, Lawrence Wright trenca un grandios reportatge d'investigació que reconstrueix, al llarg de cinc dècades, el creixement del fonamentalisme islàmic, el naixement d'Al-Qaida, fins arribar als atemptats de l'11-S. Tot s'entrellaça des d'aquell 1948, quan l'egipci Sayyid Quatg, futur ideòleg del radicalisme islàmic, viatja als Estats Units. A partir d'aquí és un joc de tocar i parar: Egipte, EUA; Aràbia Saudita; Egipte, EUA; Afganistan; EUA; Israel; EUA; Iraq; EUA. La persecució, fins al final, serà per tots els gustos i públics: amors, interessos, venjances, odis...

Vincles, tentacles, la xarxa geogràfica, d'individus, organitzacions, pot semblar virtual, de pel·lícula, però és real. No hi ha pèrdua, estem davant d'un llibre *google* en el sentit que vol endreçar el caos. És impossible perdre's, tot es va enteranyinant. Comencem, i recuperem, aquell solitari agent de l'FBI, Daniel Cole-

Les Torres Bessones en flames, en l'atac de l'11-S. / AP

man, que un 1993 sent parlar, a un confident, d'un tal Ossama Bin Laden, fins arribar a un dels grans protagonistes del punt d'inflexió de la història: John O'Neill, cap de contra-terrorisme de l'FBI, i l'home que s'adonà, en aquells anys noranta, que la tragèdia vol volar als EUA. Impulsiu, brillant, insegur, mentider, enginyós, O'Neill és un *padrino*, que s'obsessionarà amb Al-Qaida i Bin Laden —seran dos individus emmirallats sense saber-ho— i captarà com ningú el gir copernicà del terro-

risme. No li faran cas, ningú farà cas a ningú, i una de les grans descobertes del llibre seran les picabaralles, recels entre l'FBI i la CIA: amagant-se informació, ignorant-se, fent-se la guitza. En l'era de la informació, la informació que no van compartir les dues forces de seguretat nord-americanes va deixar via lliure a l'atac a les Torres Bessones: l'atac al cor.

Una tragèdia que, ni en la més rodona de les ficcions, hagués pogut imaginar que un O'Neill, fastiguejat per les decepcions i incomprendiments a l'FBI, acabés acceptant, unes setmanes abans de l'11-S, el càrrec de cap de seguretat del World Trade Center: no cal dir més. Pura catarsi. *L'amenaça de la torre* dona molta informació i dades noves sobre allò que tot el món va veure per televisió i no va entendre. Com aquell dia de setembre, el llibre deixa en estat magnètic, hipnòtic, lisèrgic: és un viatge, una *road mo-*

vie, interior i exterior. Fa pensar el veure que, en moltes pàgines del llibre, es repeteix el fet que la majoria d'ideòlegs i terroristes islàmics van créixer badant davant les pel·lícules i les sèries de televisió nord-americanes. Però també com en tants d'altres moments de la història nord-americana (Kennedy, Nixon, Vietnam, Guerra Freda...) la tragèdia i la catarsi són el guió del futur, i això només es pot fer si un país es coneix bé a si mateix i si un escriptor coneix bé el seu país.

ELS VOSTRES CLÀSSICS

Magris, moralista

JORDI LLOVET

Quan els grans professors universitaris es jubilen, solen i poden fer diverses coses: els uns, apassionats per la investigació, es tanquen més que mai als seus despatxos i es dediquen a estudiar o a fer fitxes que potser no serviran per a altra cosa que per al confort espiritual d'un home que ja es troba prop de la tomba: *transiit classificando*, com deia el lema de Paul Valéry; els altres, delerosos per no perdre el contacte amb la gent jove, s'empequen tota mena de cursos en institucions parauniversitàries —que, en el fons, són més sanes que les oficials— per poder discursar a plaer davant animades criatures; n'hi ha que no havien fet mai cosa en tota la seva vida universitària, i continuen fent no res fins que els agafa el *patatús* darrer; i n'hi ha, sense que això esgoti la nòmina d'aquesta mena de possibilitats, que es tornen moralistes.

Aquests últims són, possiblement, els qui havien estat millors professors de tots; perquè, en tornar-se moralistes, no fan sinó intensificar, a través d'articles a la premsa i d'altres manifestacions a diversos mitjans, la seva passió per fer alguna cosa més, quan es professa aquest ofici, que llegir en veu alta uns apunts que, en el pitjor dels casos, acaben resultant matèria d'epigrafistes o papiròlegs. Claudio Magris correspon a aquest grup: sempre va barrejar l'ensenyament de la literatura amb un determinat ideal de cultura i de civilització, i ara, quan ja no trepitja les aules per raons d'edat, s'ha convertit, més que mai, en un professor moralitzant, que, en les seves aparicions en públic o en els seus articles a la premsa, deixa l'empremta del seu afany de deixar el món més lluminós i més just que no va trobar-lo.

Això els italians ja ho havien copsat fa temps en Claudio Magris, perquè col·labora des de fa dècennis al *Corriere della Sera*, però els lectors catalans o castellans, per bé que ja ho devien haver notat en altres llibres anteriors seus, ara se n'adonaran multiplicadament en llegir aquesta esplèndida tria d'articles polític-morals que acaba d'aparèixer a les llibreries (*La història no s'ha acabat*, Barcelona, Edicions de 1984; *La història no ha terminat*, Anagrama, 2008). El títol solament del llibre ja és prou eloqüent, perquè remet, sens dubte, a la famosa tesi d'a-

quell nord-americà dit Francis Fukuyama, que va escampar la idea segons la qual al món ja no hi passaria res de res, o que, si hi passava alguna cosa, això no estaria vinculat ni per atzar a la voluntat de la ciutadania. Magris, a l'altre cap, considera, com

“Depèn de nosaltres

que la història vagi

a millor o a pitjor”

Marx al seu llibre sobre *El 18 brumari de Lluís Bonaparte*, que “la història la fan els homes” i, doncs, que si l'han torçada volent o sense voler, encara són a temps de redreçar moltes coses.

Per això els temes que tracta Magris en aquest llibre posseeixen no solament una pregnant actualitat, sinó també una mena d'urgència des del punt de vista de l'ètica que hi resulta molt visible. S'interessa per les implicacions en la política que van tenir grans humanistes com Erasme i Tomàs Moro; tracta en dues ocasions el tema de l'eutanàsia; reivindica el sentit de la responsabilitat que Max Weber va donar al seu opuscle *La política com a professió* —sense oblidar de fer referència al sentit de “crida” o “vocació” que té la paraula alemanya equivalent a “professió”, *Beruf*—; critica amb una duresa elegant determinades pel·lícules fetes sobre la passió de Crist en el sentit que l'espectacle hi ha desplaçat el *pathos* que, per exemple, encara es trobava als oratoris de Johann Sebastian Bach; vindica un sentit moral per a l'activitat científica partint de la vida de Galileu, que ataca de soca-rel algunes de les tesis actuals —en certa manera del tot passades de moda, encara arrelades en el miratge decimonònic de l'etern progrés— sobre els avenços imparables de la ciència i, més encara, les noves tecnologies; i vindica (sense esmentar-lo) el mite antic de la *stabilitas loci* (gaudir de la vida sense bellugar-se gaire) quan parla dels frenesís tan habituals que els agafa a la gent en preparar les vacances de l'estiu: ah!, l'estiueig, un dels pitjors invents derivats del taylorisme industrial, font de tota mena d'afeccions cutànies i malalties de transmissió sexual!

No són articles proveïts d'aquell humorisme tan característic dels assagistes anglesos; tampoc no són articles del tipus “J'ai connu la barbarie d'Irak”, als quals són tan aficionats els francesos, escrits sempre sense sortir de casa. No: més aviat són articles carregats d'aquella tendència a l'etècitat que és, sobretot, pròpia del millor assagisme alemany: al cap i a la fi, Magris és germanista de tota la vida. Més encara, i en paraules del mateix autor: “Col·laboro des de fa trenta-nou anys al *Corriere della Sera*, i li dec moltes coses personalment a aquesta treball dut a terme en una atmosfera de grans llibertat i amistat, un treball que et posa al dia davant les tràgiques o grotesques vicissituds del món, a les quals cal respondre amb flexibilitat i al mateix temps amb fidelitat als valors propis, amb claredat no simplificadora, amb precisió i risc d'aventurer”. Aquesta aventura, comptat i debatut, és l'aventura moral de prendre posició davant les gràcies i desgràcies del nostre temps històric amb el convenciment que tothom podria fer alguna cosa contra aquella tesi que ja hem esmentat: la història no s'ha acabat, i depèn de nosaltres que vagi a millor o a pitjor.

Amor amb un vampir

PEP MOLIST

A trenc d'alba

Stephenie Meyer (trad. Laura Gelada)

Alfaguara

784 pàgines. 17,50 euros

En totes les obres que, en un moment o altre, encapçalen les llistes de vendes no cal buscar-hi un referent literari, sinó sovint una font d'entreteniment, que és el que cerquen molts lectors: algun llibre del moment que ens desvetlli l'interès i ens faci passar una estona agradable. Alguns dels quatre volums que formen la saga protagonitzada per l'amor entre una noia i un vampir de Stephenie Meyer (Connecticut, 1973) han superat les obres de Harry Potter a les llistes de vendes dels Estats Units i s'han convertit en un vertader fenomen editorial al seu país. A Catalunya, s'ha fet un esforç important per oferir-ne al lector la traducció al català i en mig any han aparegut els tres primers volums per, aquesta tardor, poder treure al mercat, i alhora, les edicions en català i castellà de la quarta i darrera entrega, *A trenc d'alba*.

Harry Potter esdevingué un dels primers best-sellers de la literatura

infantil i juvenil i, alhora, un referent literari per a especialistes i lectors. A les obres de Meyer se'ls ha d'aplicar el primer qualificatiu, però queden lluny del segon. A *Crepuscle*, el primer volum i primera obra de l'autora, la història tenia tots els ingredients d'una novel·la realista més, amb ambient i històries dels joves d'un institut americà, en la qual l'interès que es desvetllava en el lector era morbós i se centrava en la condició ambigua de l'amant de la protagonista, a cavall entre l'home i el vampir, i la forma com havia de dominar els instints per estimar la noia de qui s'havia enamorat. A mida que avancen els volums, l'univers dels vampirs va esdevenint el centre, i va devorant la condició humana, representada per la protagonista i el seu món familiar i escolar, que van quedant enrere i en un segon pla.

La saga de Meyer, i el quart volum és el que més ho constata, recorda els extensos serials de televisió, que narren sense pausa i sense presa la quotidianitat dels personatges —siguin, en aquest cas, de naturalesa humana o vampírica—, desvetllant l'interès a partir de l'ambigüitat i naturalesa d'alguns protagonis-

tes i amb algunes sotragades impactants ben repartides enmig de la quotidianitat. La narració és àgil i sense complicacions estilístiques i de contingut. Al llibre hi ha tres temes principals, que un rere l'altre passen a ser el nus de l'acció: un casament, un naixement i un enfrontament entre diverses sagues de vampirs, per dir-ho de manera senzilla. I si bé l'autora no para d'anunciar-los i de preparar el lector, amb pàgines i més pàgines, la manera de desenllaçar-los no satisfà les enormes expectatives creades, especialment en l'enfrontament final, que és més aviat confús i dispers. Es podria afirmar que en aquest darrer volum, Meyer es perd en la seva pròpia ambició de construir un llibre més extens i agosarat que la resta, de voler posar un brillant punt i final a la sèrie.

És possible que el públic català converteixi aquesta saga, encara poc coneguda, també en número 1 de vendes, amb la imminent estrena del film del primer volum i l'aurèola que l'acompanya des dels EE UU, però també pot ser que quedi com a fruita del temps, com a producte d'entreteniment de les tardes dels dies feiners, com qualsevol serial televisiu.